

90 років з дня народження Петра Володимировича Полторака

А.Я. Гербут, кандидат технічних наук, вчений секретар, Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрової промисловості (ВНДІЦП), 1963-1994 рр.

Б.О. Жмака, генеральний директор «Подільцукор», 1981-1996 рр.

Г.В. Шевчук, кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник відділу економіки, Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрової промисловості (ВНДІЦП), 1966-1991 рр.

В.О. Штангеев, доктор технічних наук, професор кафедри технологічного обладнання та комп'ютерних технологій проектування, Національний університет харчових технологій

Другого вересня виповнилося 90 років від дня народження Полторака Петра Володимировича, генерального директора Науково-виробничого об'єднання «Цукор» - директора Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрової промисловості (1971-1992).

П.В. Полторак належав до покоління, працею і розумом якого піднімалася країна, яка перемогла фашизм, і в небачено короткий історичний термін стала врівень з найсильнішими країнами світу. І він знав ціну цьому. За сухими цифрами економічного зростання він бачив людські долі й ніколи не був байдужим до них.

Народився Петро Володимирович 2 вересня 1925 року в селі Юзефівка Златопільського району Кіровоградської області в родині службовця. Батьки прищепили дітям любов до знань, мріяли про краще життя для них, шлях до якого бачили

тільки у наполегливому навчанні. Мати Петра Володимировича була вчителькою хімії і, можливо, саме це й вплинуло на вибір сина в подальшому вступити до технологічного ВИШу. Правда, війна внесла свої корективи. У 1944 році молодого П.В. Полторака було призвано на військову службу. Він брав участь у бойових діях у складі 2-го Українського і Забайкальського фронтів. Демобілізувався 23 березня 1948 року. Після демобілізації закінчив навчання в школі робітничої молоді в м. Фастів. У цьому ж році вступив до Київського технологічного інституту харчової промисловості. Повоєнні роки були важкими: місць в гуртожитках не вистачало, першокурсникам доводилось нелегко. Однак завдяки цілеспрямованості, організованості, працьовитості П.В. Полторак вчився на відмінно й закінчив інститут з відзнакою у 1953 році.

Після закінчення навчання був направлений до Червоноармійського цукрового заводу Київської області, де працював змінним інженером. А вже у 1954 році був призначений заступником головного інженера Шамраївського цукрового заводу, з 1957 року - старшим інженером виробничо-технічного відділу Вінницького Раднаргоспу. З 1960 року Петро Володимирович працює інструктором, а потім завідувачем відділу промисловості з перероблення сільськогосподарської сировини, завідувачем промислово-транспортного відділу

Вінницького обкому КПРС.

Колеги по роботі П.В. Полторака згадують: «Петро Володимирович був природженим генератором ідей, володів умінням визначати тенденції та встановлювати закономірності, виділити проблему і побачити оптимальні шляхи її вирішення. Всі ці вміння були швидко оцінені не тільки в промислово-транспортному відділі, але і вище. Він готував численні документи, різні постанови, доповіді. Це була дуже творча робота. Нерідко Петру Володимировичу вдавалось відстояти і, таким чином, озвучити важливі, принципові ідеї».

У 1965 році він обійняв посаду інструктора ЦК КПРС у Москві. У ті часи Петро Володимирович займався питаннями роботи та розвитку цукрової і консервної промисловостей Радянського Союзу.

У 1968 році П.В. Полторак захистив кандидатську дисертацію з економіки на тему: «Удосконалення планування та економічного стимулювання у бурякоцукровому виробництві».

У 1971 році Петра Володимировича було призначено директором ВНДІЦП - генеральним директором НВО «Цукор». Держава доручила йому керувати роботою вчених такої стратегічної для економіки України галузі, як цукрова. На той час новостворене у 1970 році Науково-виробниче об'єднання «Цукор» здебільшого існувало лише на папері. Саме за часів талановитого керівництва П.В. Полторака до складу НВО увійшли Яготинський цукровий

завод, Яготинський експериментальний цукровий завод, Яготинський дослідно-механічний завод (побудований за ініціати-ви П.В. Полторака), Смілянське СКБ, а згодом і Курський та Краснодарський філіали ВНДІЦП.

Одночасно з адміністративними та господарськими питаннями Петро Володимирович керував роботою галузевої науки з вирішення головних внутрішніх проблем промисловості: вироблення стратегічних напрямів наукових досліджень, розподілу між ними наукових сил, визначення пріоритетних першочергових завдань. Увага концентрувалася насамперед на складних проблемах взаємовідносин колгоспів з державою, сільсько-го господарства з промисловістю, удосконалення системи формування цін, господарського розрахунку, інтенсифікації та рентабельності виробництва цукру. Також ВНДІЦП займався питаннями міжгосподарської кооперації та агропромислової інтеграції, вдосконалення структури управління та глибинних соціально-економічних процесів.

Одночасно з проведенням фундаментальних досліджень у ВНДІЦП був підготовлений і опублікований цілий ряд вкрай необхідних у цукровій галузі методик, рекомендацій, нормативів, положень, які кілька десятиліть широко застосовувалися на практиці. П.В. Полторак був також ініціатором, співавтором і редактором багатьох аналітичних документів, спрямованих на поліпшення діяльності підприємств цукрової галузі.

За 20 років під керівництвом Петра Володимировича було створено потужну науково-виробничу базу для науково-випробувальних робіт в цукровій промисловості СРСР, якої не було в жодній країні світу. Цією базою користувались спеціалісти багатьох суміжних галузей і зарубіжних науково-дослідних інститутів та фірм. Під його керівництвом розширилась науко-

ва тематика, зміцнились зв'язки з підприємствами галузі, науковцями суміжних профільних установ в Україні та за кордоном. Відбулося об'єднання Яготинських заводів (експериментального і заводу ім. Ілліча) під назвою Яготинські заводи НВО «Цукор». Пізніше на правах філіалів до НВО «Цукор» були приєднані Курський та Краснодарський НДІ Російської РФСР. Під керівництвом П.В. Полторака та при активному сприянні з Ю.В. Товстенка був реконструйований Яготинський завод ім. Ілліча для проведення на ньому випробувань в промислових умовах обладнання, машин і схем, рекомендованих для широкого впровадження на цукрових заводах. Для підготовки робітничих кадрів було побудовано професійно-технічне училище.

Велику увагу Петро Володимирович приділяв соціальній сфері. Було збудовано гуртожиток й житлові будинки в Яготині, багато працівників ВНДІЦП отримали житло у Києві. Для організації відпочинку науковців і співробітників інституту та їх сімей були побудовані бази відпочинку на березі Чорного моря (Краснодарський край РФ), база відпочинку на Прип'яті, якій, на жаль, не судилося слугувати людям через Чорнобильську катастрофу.

Продовжував Петро Володимирович працювати і над науко-

вими дослідженнями. Він є співавтором монографії «Резервы эффективности сахарного производства», автором і співавтором багатьох статей, мав три авторські свідоцтва.

Як згадують колеги Пера Володимировича, роки, коли він очолював ВНДІЦП і НВО «Цукор», були надзвичайно успішними в діяльності установ, адже було виконано багато перспективних досліджень, результати яких впроваджено на цукрових заводах. Численні дослідження були визнані винаходами і нагороджені

Нагородження орденом Трудового Червоного Прапора, 1977 рік

медалями та дипломами ВДНГ.

У 1977 році з нагоди 50-річчя ВНДІЦП було нагороджено Орденом Трудового Червоного Прапора, ряд працівників отримали державні нагороди, Петра Володимировича нагороджено

ТЕХНІКА & ТЕХНОЛОГІЇ

Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

П.В. Полторак нагороджений орденом «Знак Почета», орденом Вітчизняної війни, багатьма іншими медалями, Почесною грамотою Союзу Радянських товариств дружби та культурних зв'язків із зарубіжними країнами, Срібною медаллю ВДНГ, Дипломами ВДНГ, медаллю «Ветеран праці».

Петро Володимирович Полторак був доброю, чуйною людиною, користувався заслуженим авторитетом і повагою не тільки в колективі, котрий очолював, а й у широкому колі науковців та працівників цукрової промисловості. Він близько сприймав особисті долі та турботи своїх співробітників й друзів. Його турбота про своїх

фронтових друзів-однополчан і ветеранів на чолі з Койчуренком Д.Г. для всіх була прикладом сердечних людських стосунків.

Борис Омелянович Жмака, який закінчив Київський технологічний інститут харчової промисловості, за фахом інженер-механік, пропрацював на ряді підприємств цукрової промисловості Вінницької області, був вінницьким міським головою з 1972 року по 1975 рік, генеральним директором «Поділляцукор» (1981-1996 роки) і просто другом та колегою Петра Володимировича тепло згадував про нього.

Ось фрагменти його спогадів: «Писати про Петра Володимировича легко і тяжко. Легко, тому що багато цікавого можна сказати, а важко, тому що сьогодні, на жаль, його немає з нами.

Доля нас звела на початку шестидесятих років у відділі промисловості, що переробляє сільськогосподарську сировину, Вінницького обкому Компартії України: Петро Володимирович - завідувачий, я - інструктор. Ці роки були цікавими: хрущовська відлига, реформи. У Вінниці була Рада народного господарства, що керувала промисловістю чотирьох областей: Вінницької, Хмельницької, Тернопільської та Чернівецької. На той час у апараті раднаргоспу Петро Володимирович займався питаннями цукрової промисловості.

Цукрова промисловість Вінницької області була першоосновною розвитку регіону і авторитет керівництва трасту був високий. Завідуючий відділом повинен був бути повноважною

Полторак П.В. з колективом ветеранів Великої Вітчизняної війни ВНДЦП

постаттю – потрібен був фахівець з великої літери. Петро Володимирович підходив по всіх параметрах: з вищою освітою, за досвідом – цукровик; порядний, чесний, прямий, товариський, відсутністю чванства, фронтовик-учасник Великої Вітчизняної війни. Таким я його знав, як мого безпосереднього керівника, таким він залишився в моєму серці, як вірний друг.

На відділ промисловості у ті часи покладали завдання з підготовки різного роду постанов, матеріалів до пленумів, конференцій, контроль за підбором кадрів та веденням соціально-виробничих питань керівниками підгалузей, вирішення проблем та скарг, що надходили до партійних органів. Петро Володимирович вмів ефективно організувати роботу.

Науковий підхід у виробничій сфері нас менше стосувався, адже за виробництво відповідали керівники галузі. Але в деяких важливих питаннях відділ все ж приймав участь.

Одного разу високопосадовець з Києва, перебуваючи в області, відвідав джерело «Регіна» і висловив здивування, що вода возиться цистернами за десятків кілометрів для розливу в пляшки. Він жорстко розкритикував це як безгосподарність і розпорядився побудувати завод з розливу води поряд з джерелом на косогорі в лісі. Відділ провів факхове розслідування і виявилось, що, через загрозу зсуву ґрунту завод будувати не можна, адже джерело може бути втрачене. Петро Володимирович з його дипломатією декілька разів на основі наукових висновків доводив хибність такого рішення. Але будівництво розпочалося і гора почала зсуватися. Природа сама заборонила цей «волютаризм».

Інколи до відділу приходили люди з районів зі своїми проблемами. Як правило ці заявники звертались до нас після того, як на місцях їх проблеми не вирішувались. Петро Воло-

димирович завжди налаштовував колектив на позитивне рішення, говорячи, що в таких питаннях перш за все потрібно поставити себе на місце людини. Цікавий, на мою думку, приклад такої ситуації відбув-

Делегація ВНДІЦП в ГДР

ся з матросом крейсера «Аврора». Доля так склалася, що він, який в числі перших був нагороджений орденом Червоного прапора, переїхав на постійне місце проживання в село одного цукрового заводу і довгий час не міг отримати квартиру. На жаль, на місці ні керівник заводу, ні керівники району на ці обставини не звернули увагу. Відділ втрутився і це питання було вирішене.

Дуже рідко, але були й скарги, що приходили з Москви. Ставлення до них, звичайно, було особливе. Петро Володимирович без дипломатії попереджав: «Ідь, перевір, вирішуй, а якщо повториться – звільню!» Спрацьовувало. Відділ не мав жодного проколу.

Я згадав тільки часточку роботи під керівництвом Петра Володимировича. Закінчити я хочу словами великого поета, сказані з інших причин, але вони доречні:

«Природа мати!

Когда б таких людей

Ты иногда б не посылала миру,

Заглохла б нива жизни...»

Колеги Петра Володимировича по ВНДІЦП згадують, що він завжди виділявся цікавістю і глибоким знанням історичних подій, біографій знаменитих людей і по пам'яті цитував вислови видатних особистос-

тей. Був чудовим оповідачем. Його яскраві спогади про воєнні епізоди, учасником і свідком яких йому довелося бути, про роботу в ЦК КПРС захоплено сприймали слухачі. З ним завжди було цікаво розмовляти, цікаво послухати, у нього на все була власна думка, умотивована його переконаннями, які виробилися під впливом спостережень різних подій. А розповіді Петра Володимировича про власні успіхи в риболовлі стали класикою цього жанру.

Петро Володимирович колекціонував метеликів і зібрав одну з найбільших у світі колекцій. Серед його численних захоплень було і колекціонування мушель, які він збирав по всьому СРСР та за кордоном.

Важка хвороба безжально перекреслила плани Петра Володимировича. Він пішов з життя 28 лютого 1992 року.

Світла пам'ять про Петра Володимировича Полторака живе у спогадах його друзів, колег та співробітників, рідних та близьких. Життя його було яскравим і